

Resim

LÉOPOLD - LÉVY

NURİ İYEM

PARİSTE ressamlıkla yaşamını sürdürebilen profesyonel ressamlarımızdan Abidin Dino, yıllardır Türk resim sanatına olan ilgisini yitirmeden sürdürmüş, çoğu zaman resim sanatımız yararına çetin çabalar da harcamış bulunan Fikret Adil'e, Fransız ressamlarından Léopold-Lévy'nin ölümünü, oldukça dokunaklı bir mektupla bildirmiş. Bunun üstüne akademide bir anma töreni ve Léopold-Lévy'nin resimleriyle sergi düzenlendi.

Léopold-Lévy'yi bilmeyenlere, anma ve sergi anlamsız gelebilir. Bunun için Léopold-Lévy'nin, Türkiye'ye hangi zorluklarla ve nice bir gerekçeyle getirilmiş bulunduğunun da anlatılması lâzım.

Bir zamanlar Mareşal Fevzi Çakmak'ın damadı bulunan Bay Burhan Toprak, ressam Namık İsmail'in ölümünden sonra, Güzel Sanatlar Akademisine, ondan boşalan müdürlüğe atanmıştı. Başta Çallı İbrahim olmak üzere o sıra akademide hoca bulunan ressamların hoşlarına gitmedi bu atanış. Dağınık ve plansız da olsa direnmeler görüldü. Gerçi hepsi boşunaydı; Bay Burhan Toprak'ın durumu sarsılamıyacak kadar sağlamdı. Nitekim bir süre sonra, akademiye yeni yönetmeliklerle, "modern sanat" eğitimine açık duruma getirecekti. Esasen Paris'te öğrenci bulunduğu yıllarda tanışılan zamanın genç ressamları da - özellikle D. Gurubu üyeleri - onun yanı yöresine toplaşmışlardı. Birçok hazırlıklardan sonra, Millî Eğitim Bakanlığı, Bay Burhan Toprak'ın düşüncelerine uyarak, Avrupa'dan "uzman sanatçılar" getirtti akademiye.

Resim Bölümüne, D. Gurubunun çoğu üyelerine hocalık etmiş bulunan André Lhote uzman olarak getirilmek istendiyse de; "Bir Sovyet kursunu ile can vermek istemem" diyen bu Fransız getirilmek kabul olamadı. Onun yerine Türkiye'ye gelen Léopold-Lévy, alçak gönüllü, rahatına da düşkün bir sanatçıydı. Azgın tutkularından kendini korumuş, pek sade yaşantılarda mutluluk bulan sanatçı, çağdaşlarının gürlütlü, kavgalı atak çıkışlarından uzakta durmuş, eni konu sakin bir insandı. Buraya gelince, sade kişiliğine uygun düşen, çok küllüstür Fiat marka bir eski otomobil edindi. Huyunun gereğince yollarda ağır ağır sürdüğü - sanırım bu aracın hızlı gitmesi de olanak dışıydı - arabasıyla görevine gelir, her halde Bay Burhan Toprak'ı kırmamak için, tümünü resim bölümüne almaya razı olduğu, D. Gurubunun ressamlarını peşine takar, resim çalışılan atelyeleri bir bir dolaşır, öğrencilerin çalışmalarını üstüne eleştirilerini yapardı. Bütün D. Gurubu üyeleri bu eleştirileri Fransızca'dan Türkçeye çevirmekle görevliydi.

Léopold-Lévy, yukarıda kısaca belirtti-

ğimiz gibi, Bay Burhan Toprak'ın akademiye modernleştirme amacı uğruna getirilen "uzman sanatçı" lardandı ve D. Gurubu üyelerinden - akademi yangınından sonra - müdür olan Zeki Faik İzer'in, işine son vereceği güne kadar, aramızda sakin, sonuna değgin ince ve saygılı davranışlarıyla, kimseyi incitmeden yaşadı. İstanbul'u da pek çok sevdiğini söyler dururdu.

Fransa'da oldukça kalabalık bir gurup ressam arasında yer tutmuştu. Kendisi gibi manzara ressamı (paysagiste) olan Ceria, Coubine, Verge-Sarrat, müzemizde resmi bulunan Kayser, gurubun zamanla en ünlüleri oldular. Yarattığı düzenle birlikte oluşmuş kültür ve sanatını, titizlik, tutuculukla korumayı bir yaşam zorunluğu olarak gören Fransız burjuvazisinin sevdiği bu sanatçıların ortak sanat inancı, özet olarak şöylesinidir: Toplumsal düzenin, yerine oturtulmuş ve en olgun duruma erdirilmiş bulunduğunu kabullenip, ona ilişkin sorunlara resim sanatında yer vermeği gereksiz bulmak, resim sanatının yapısını değiştirici, kural ya da kuramların gürlütlü akımlarına kapılmamak, ancak doğa karşısında gelişen bir duyarlılığın gerçekçiliğini, resmin yapısal düzeni olarak görmek ve savunmak. Léopold-Lévy bu inançlara bağlı kalarak resim yaptı. Yetenekli ve usta bir işçilik gücünün yanı sıra, hemen üste çıkıp belirgin duruma erişen duyarlılığının gerçekliğini, inandırıcı nitelik kazanmasını ve giderek dünyaya bağlılığını; Doğa görünümünü sağlar. Gravürlerinde ve boyalarında eş değerde karşımıza çıkan bu duyarlılığın, insanda kalıcı etkisi şu oluyor: En olağan, en yalın durumlarında bile, Doğa'nın, insanı coşturan ve duyarlılığını açığa vurmaya sebep olan, sonsuz, sayısız güzel görünümlele dopdolu olduğu gerçeği... Bir koca yaşam boyu, bıkmıp usanmadan, hep de bu gerçeği sanatının özü olarak sunmak, Léopold-Lévy için iki yönden zorunluydu: Değişmeyen sanat davranışıyla, dünya görüşünü paylaştığı zümrenin sanatçısı durumunu sürekli olarak korurken, aynı zamanda durağan, sessiz, dünyayı olduğu gibi kabullenmiş, dirençsiz kişiliğinin de resimlerinde yankılanmasını sağlamış oluyordu.

Sesinde bile, titreklik, çekingenlik bulunan bu Fransız ressamının adı, nedense "Popol" oluverdi aramızda. Yumuşak, dirençsiz kişiliğinin simgesi gibiydi bu uydu-ruk, Popol adı. Fransa, Alman saldırısına uğrayıp, baştan sona işgal edilince; pek çok üzölmüştü ve söyleyebildiği şunlardı: Fransa'nın kültürünü, sanatını asla işgal edemeyeceklerdir! Bu sözlerinin dışında, "işgal" onun sanatında, görünür herhangi bir deyiş değişikliğine yol açmadı. Fransa yok bile olsa, o bağlı olduğu sanat görüşüne sadıktı. Bu halini yadırgamadık diyemem. Kendi payıma, onun sorumluluk duygusunun gelişmemiş olduğuna inanmıştım. Fransa'nın o karanlık günlerinde, bu sevimli Fransız Musevîsi, İstanbul'da sakin, rahat günler geçirdi.

Léopold-Lévy'yi bizim kuşağın hocası olarak anmak âdet olmuştur. Oysa bizim kuşak, önce Galeride Nazmi Ziya'dan, sonra yağlı boya atelyelerinde Namık İsmail, Hikmet Onat, Feyhaman Duran, Çallı İbrahim gibi Türk ressamlarından resim dersleri almıştır. Biz akademide öğrenci bu-

lunduğumuz yıllarda, Fransa'dan getirilen bu sanatçının da, resim sanatı üstüne olan öğütlerini, görüşlerini öğrenmeyi faydalı bulduk. Olanı biteni budur. Léopold-Lévy ile sıkı ilişkiler kuran, her gün bu ilişkilerini sürdüren aslında D. Gurubunun üyeleri olmuştur. Léopold-Lévy - istemiş olsa da, olmasa da - D. Gurubunun akademiye alınmasında rolü olmuştur. Ayrıca yanan akademi binasının üst katında, kendi çalışma yerine bitişik olan atelyede, onlar Léopold-Lévy'den resim dersleri alıyorlardı. İşte bu gerçekleri göz önünde bulundurunca; Léopold-Lévy'nin en çok D. Gurubunun yararlanması için getirilmiş bulunduğuna inanmak zorunda kalıyoruz. Ne var ki, bu duygulu Fransız sanatçısı, D. Gurubunun ilk göz ağrısı bulunan André Lhote'un néo - cubisme'ini onların birçoğunun kafalarından söküp atabildiği de pek söylenemez. Sadece bir zaman için, onu dinler ve doğa karşısında, kişisel araştırıcılığa önem verir göründüler. Türkiye'de Léopold-Lévy'nin gerçek görevi bu olmuştur. Buna karşılık D. Gurubundan vefasızlık görmüş, bundan yakın dostlarına yakınmışsa; demek Léopold-Lévy oynadığı rolün farkında bile değilmış.

Seksen dört yaşına kadar, çok sevdiği resim çalışmalarından, kendisini alıkoyan hiç bir belâyaya toslamadan yaşadı. Bu bakımdan mutlu geçen bir yaşamdır. Léopold-Lévy'nin yer yüzündeki serüveni.

Sözlerimiz yanlış anlaşılmasın; Léopold-Lévy'den öğrendiklerimiz yoktur, demiyoruz. Ne var ki, onun yukarıda belirtmeğe çalıştığımız sanat anlayışına karşıt, daha öğrenciyken, toplumcu gerçekçiliği savunan sergiler açarak, onun sanat görüşünü yadsıdığımız da unutulmasın isteriz. D. Gurubu sorununa geline; Bay Burhan Toprak akademiye müdür atandıktan sonra, Léopold-Lévy olsa da olmasa da, otuz yıl sürmüş - kim bilir daha ne kadar sürecektir - saltanatın önüne geçilemezdi artık. Geçmiş, yitmiş o yıllardan ve bu Fransız hocamızdan bize kalamı birtakım anılar. Bu anılar içinde, ona güvenik duruma beni sokacak bir yön bulamıyorum ve gerçekten üzüntü duyuyorum onun ölümüne.